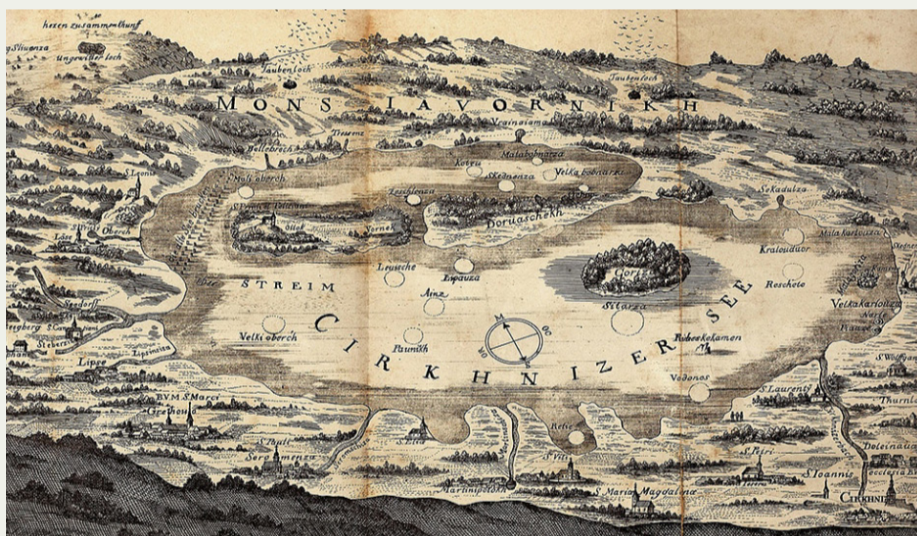
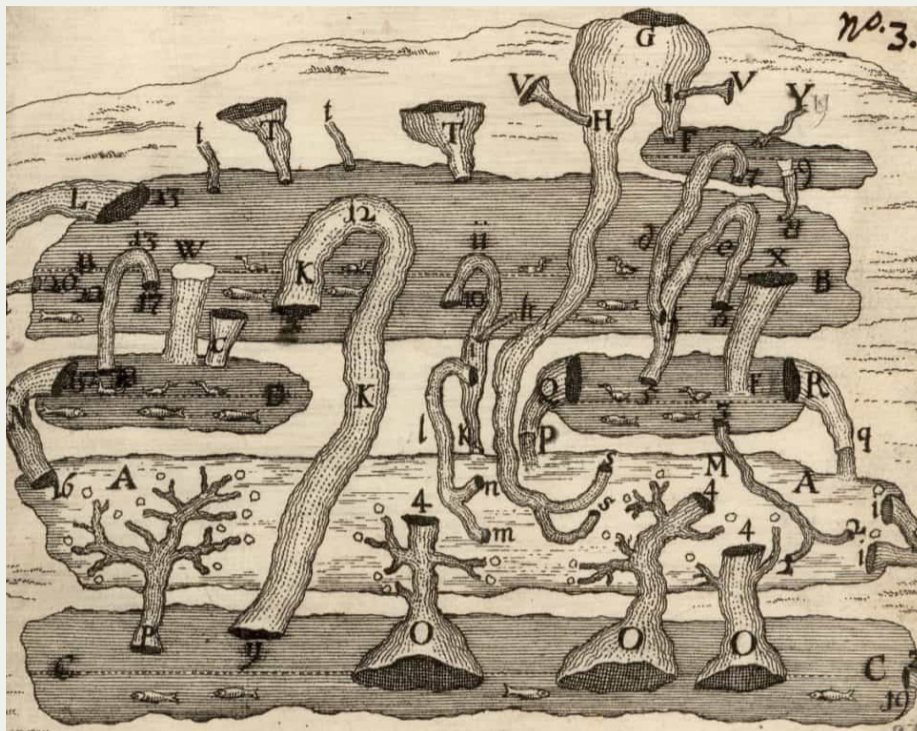

št. 50

»Za najčudovitejše in najnenavadnejše vseh naravnih čudes v deželi Kranjski imam tri jezera, ker so zdaj vidna, zdaj nevidna, vendar vsako na svoj način.« ... «Tretje pa, ki se ob določenem času pojavi in spet izgine, je naravno, namreč Cerkniško jezero. Le-to smemo z vso pravico imenovati redkost med jezери in pravo čudo narave. Zato je teklo mnogim starejšim in novejšim piscem skozi pero, ki so ga uvrstili med najimenitnejše vodne redkosti. Nekateri so ga imenovali Lugeam paludem, nekateri pa, kakor na primer Strabo, Lugeum lacum. Pri novejših piscih nosi ime Lacus Zirknicensis ali Cerkniško jezero po trgu, ki je tam blizu. Čeprav je to čudovito jezero mnoge privlačevalo, ga vendar doslej – res čudno – še nihče ni prav podrobno opisal niti se potrudil, da bi si ga natanko ogledal in po preiskavi spravil na papir. Prenekateri tuja sicer je radovednost gnala in napolnila tja, kakor Jurija Wernera (čigar poročilo je vpleteno v kratko topografijo) in Edvarda Browna, pred kratkim gospoda Vanderduza in gospoda Scutemayerja z Angleškega in še mnoge druge, vendar je bilo jezero, ko so prišli do njega, ali čisto polno ali popolnoma prazno in suho, zato niso utegnili bogve kaj videti. Tujci tudi pri okoličanih malo temeljitega in gotovega zvedó, ker jim ti ne vedó veliko povedati, razen da se jezero nenadoma napolni, v določenem času spet odteče, da vsebuje mnogo rib in da se dá v enem letu na njegovem dnu ribariti, loviti in žeti; saj več ne vedó. Ta ali oni nekaj ve, nihče pa ne vsega, kar bi sicer dognal temeljit raziskovalec. Če torej pride popotnik brez znanja kranjskega jezika, malo izve, zakaj eden ali trije ga ne bodo zadovoljili. Moral bi mnogo ljudi zaslišali in popraševati po najrazličnejših okornostih, da bi kaj pravega in popolnega izvil iz njih. Ljudje se brigajo bolj za delo in hrano kakor za ustroj jezera, tako da se nihče zanj posebno ne zanima in torej le to ve, kar mu je mimogrede prišlo na uho ali kar mu vsako leto pokažejo oči.« ...

J. V. Valvasor, Slava vojvodine Kranjske (Die Ehre dess Hertzogthums Crain), 1689

PROGRAM

8. 2. 2021 OB 10.00-18.00
KULTURNI PRAZNIK
Dan odprtih vrat

Ob kulturnem prazniku vladno vabljeni v razstavišče Moja Ljubljana na brezplačni ogled stalne in občasne razstave. Program bo prilagojen aktualnim ukrepom v zvezi z epidemijo, zato vas prosimo, da napovednik programa spremljate na www.mojaljubljana.si.

13. 2. 2021 ob 11. uri
SPLOŠNO JAVNO VODENJE PO
RAZSTAVI MOJA LJUBLJANICA

Spoznajte reko Ljubljanico, njeno skrivnostno kraško zaledje, številne arheološke najdbe iz njene struge ter zgodovino razvoja Vrhnike, na katero je imela reka velik vpliv. Obiskovalci se lahko javnemu vodenju brezplačno pridružite z nakupom vstopnice. Prijave sprejemamo do petka, dan pred vodenjem: info@mojaljubljana.si ali 041 354 203

27. 9. 2019 - 31. 12. 2021
TOR.-NED. 10.00-18.00
OBČASNA RAZSTAVA
Podvodna kulturna dediščina
slovenskega morja

Na območju notranjih morskih voda in teritorialnega morja Republike Slovenije se nahaja devetinštirideset registriranih arheoloških najdišč. Dosedanje raziskave so opozorile na velik potencial potopljenih arheoloških najdišč za poznavanje sprememb okolja in klime v holocenu, plovni sredstev, pristanišč in drugih pomorskih objektov ter medkulturnih povezav in stikov v prazgodovini, antiki in mlajših obdobjih.

PODZEMNA LJUBLJANICA

V razstavišču Moja Ljubljana bomo letošnje leto posvetili kraškemu porečju reke Ljubljanice. Skoraj polovico kraškega površja je Slovenija v svetu znana kot ena najbolj kraških držav, kjer so bili kraški pojavi tudi prvič znanstveno opisani. Danes je Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU eno od vodilnih mednarodno raziskovalnih in študijskih krasoslovnih središč, ki celostno razvija krasoslovje in povezuje njegova najpomembnejša področja. Nenavadne hidrološke značilnosti pa so zbujele zanimanje strokovnjakov že od 16. stoletja dalje. Znamenita razprava o Cerkniškem jezeru kartografa, geografa, zgodovinarja, pisatelja, polihistorja in založnika Janeza Vajkarda Valvasorja (1641-1693) je neprecenljiv vir za zgodovino raziskav krasa in pomeni enega vrhuncev njegovega obsežnega dela, ki mu je prinesla tudi svetovno priznanje ter navdihnila bodoče raziskovalce. 14. decembra 1687 so ga člani angleške Kraljeve družbe soglasno sprejeli v svoje vrste. E. Halley, ki je takrat opravljal naloge pomočnika tajnika Kraljeve družbe, ene izmed prvih znanstvenih akademij, je v pismu podal tudi svoj komentar opisa delovna Cerkniškega jezera.

»Živel imenitni in učeni gospod Janez Vajkard Valvasor, baron Bogenšperški,

Kraljeva družba te lepo pozdravlja. Tvoje pismo, prevzvišeni mož, ki si mi ga poslal 17. novembra [1687], sem takoj, ko mi je prišlo v roke, delil z našo Kraljevo družbo. In ne verjameš zlahka, kolikšno veselje in zanimanje je prevečevalo člane, medtem ko se je bral pristen in natančen opis Cerkniškega jezera, katerega čudes so se vsi, ki so do sedaj pisali o njih, le po malem dotaknili in jih, ker so jih zaradi prezrtih okoliščin prepoznali za dvomljivo zadevo, predstavljali kot povsem nenaraven pojav. Sedaj pa sta tvoja delavnost in bistrornost dosegli, da ni več skrito, iz česa se rojevajo te nenavadne igr(ic)e Narave, in ker je edinstven pojav, katerega na celem svetu težko obstaja drug primer, na naravne vzroke gledamo kot na očitne. Zelo znano je, da so vaše Karnijske Alpe prehodne zaradi mnogih odprtih in votlin kot tudi zaradi presahnjenih in znova nastajajočih rek, ki se jih vidi na tvoji karti Kranjske. In če se te reke stekajo v neko podzemno jezero (kakršnega si, kot pišeš, v resnici našel pri sosednji vasi Kompolje), se nenadno deževje, kakršno večinoma prinese grmeče nebo, zlahka vpije, in lahko zelo pomnoži vodovje istega

jezera; še zlasti ker se po strmih dolinah, kakršne so alpske, zbrano vodovje vali s strmoglavim tekom. Jasno pa je, da lahko naraščanje [gladine] v jezeru vodovje po drugih odprtinah pošlje malo višje, in ker so ustja takšnih odprtih lahko razvrščena tako, da se nekatera odpirajo nad površino vode, nekatera pa, čeprav so potopljena dovolj globoko v vodo, imajo na začetku poševno vzpenjajoče kanale, se lahko zgodi, da čeprav voda v enem in istem trenutku začne iztekati po obeh teh odprtinah, kljub temu te [=zadnje omenjene] odnesejo le površino vode in na njej sedeče race, one [=najprej omenjene] pa zajemajo spodnje dele vode hkrati z ribami. Ali se vse to, kot predpostavljáš, da prav razložiti s pomočjo nateg, se po pravici dvomi. Natega namreč lahko vodo dvigne le, če je njena golen napolnjena na obeh straneh; toda potem ko voda upade, takoj vstopi zrak in njen učinek izgine; in čeprav se voda vrne na prejšnjo višino, kljub temu ni mogoče izvabiti niti kapljice vode, dokler se zrak iz natega ne izvleče. Na kratko pripomnjeno naj zadostuje. Od tebe bi se navdse radi dali poučiti o naravoslovni zgodovini tistih rek, ki se skrivajo v vaših gorah, razen če nismo bili že z nedavno uslugo preveč zavezujoči, in bi, ker to prosimo, izpadli preveč predrzni. Želimo pa, da na svoji geografski

karti Kranjske označiš in pošleš kolikor je možno natančne [z ozirom na Cerkniško jezero] lege vsaj tistih krajev, ki si jih omenil v svojih [opisih] (jame Pod pečjo, luknje Storžek, vasi Kompolje, Škocjan itd.). Tista karta, ki si jo poslal, se je namreč, ne vem po kakšnem slučaju, izgubila. Da ne bi namreč tolikšne napore pri pospeševanju naravoslovne znanosti, bili videti manj pravični presojevalci, se je Družbi in članom zdelo [pravično], da te zaradi tvoje zasluge sprejmejo v svojo vrsto, kar se je namreč zgodilo 14. minulega meseca z enodušnim glasovanjem prisotnih. In tako te pozdravljam kot člana Kraljeve družbe in ti čestitam, zlasti še, ker si nedavne nesreče svoje hiše prizadevaš popraviti s sreč[onos]no poroko. Priložene imaš hvalilne verze k tvoji knjigi, in če ti lahko ustrezemo še na kakšen drugačen način, boš spoznal, da sem ti vedno z veseljem na voljo za vsakršne usluge.

Tvoj itd. Edmond Halley <<

Pismo Edmonda Halleyja, ki je v letih 1685–96 opravljal naloge pomočnika tajnika Kraljeve družbe. Vir: M. Bidovec, B. Golec: Valvasor in Edmund Halley. Zgodovinski časopis 69, 2015, 324–335.